

ORJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/nurses.2024-105203

Türkiye’de Hemşirelik Alanında Yapılan Siberkondri ile İlgili Tez Çalışmalarının İncelenmesi: İçerik Analizi

Investigation of Thesis Studies on Cyberchondria in Nursing in Türkiye: Content Analysis

^{1b} Songül ÇAĞLAR^a, ^{1b} Elif GENÇER ŞENDUR^b

^aBolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği AD, Bolu, Türkiye

^bBolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği AD, Bolu, Türkiye

ÖZET Amaç: Siberkondri, internette aşırı ve tekrarlayan çevrim içi sağlık bilgisi arama davranışı sonucunda gelişen, bireylerde anksiyete ve strese yol açan bir durumdur. Siberkondri, hemşirelik bakımını yakından ilgilendiren bir kavram olduğu için hemşirelik lisansüstü çalışmalarında ele alınıp alınmadığını değerlendirmek önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de hemşirelik alanında “siberkondri” konusu ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü tezleri değerlendirmektir. **Gereç ve Yöntemler:** Doküman incelemesi yöntemi kullanılan retrospektif tipte çalışmada, Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında “siberkondri” anahtar kelimesi ile tarama yapıldı. Tarama sırasında herhangi bir yıl kısıtlamasına gidilmedi. Başlıkta “siberkondri” geçen, hemşirelik alanında yapılan ve erişime açık olan tezler incelemeye dâhil edilirken, “siberkondri” anahtar kelimesi yer almasına rağmen hemşirelik dışı alanda yapılan tezler inceleme dışında tutuldu. Tarama sonucunda ulaşılan 49 tezden, dâhil etme kriterlerini sağlayan 11 lisansüstü tez incelendi. **Bulgular:** Tezler 2019-2023 yılları arasında yapılmış ve tamamı yüksek lisans düzeyindedir. Tezlerin tamamı nicel araştırma desende olup, en sık kullanılan ölçek Siberkondri Ciddiyet Ölçeği’dir. Tezlerin %54,5’inde örneklem türü belirtilmemiş ve örneklem büyüklüğü 161-600 arasında değişmektedir. Tezlerin 6 tanesinin örneklemi sağlıklı bireylerden oluşmaktadır. Tezlerde siberkondri düzeyleri çoğunlukla orta düzey olarak belirlenmiştir. Tezlerde sosyodemografik değişkenlerin yanı sıra en fazla sağlık anksiyetesi kavramı ele alınmıştır. Tezler beklenen akademik yazım kriterleri doğrultusunda raporlanmıştır. Tezlerin bulgular kısmında ileri analizler ile ilgili, yöntem bölümünde ise örneklem seçimine ilişkin eksiklikler göze çarpmaktadır. **Sonuç:** Türkiye’de siberkondri ile ilgili tez sayısının yetersiz olduğu görülmekle birlikte doktora düzeyinde ve nitel/deneysel desende planlanacak tezlere ihtiyaç vardır.

ABSTRACT Objective: Cyberchondria is a condition that develops as a result of excessive and repetitive online health information seeking behaviour on the Internet, leading to anxiety and stress in individuals. This situation, which threatens people in the modern world, has begun to be included in the literature as a health risk and a priority public health issue to be addressed. As cyberchondria is a concept closely related to nursing, it is important to evaluate whether it is addressed in postgraduate nursing programmes. The aim of the study was to evaluate the postgraduate thesis on cyberchondria in the field of nursing in Türkiye. **Material and Methods:** In the retrospective study using the document review method, the National Thesis Center of the Council of Higher Education database was searched with the keyword “cyberchondria”. The screening was not limited to a specific year. The review included theses that included the term “cyberchondria” in their title and were conducted in the nursing field. Theses that included the keyword “cyberchondria” but were conducted in fields other than nursing were excluded from the review. Eleven postgraduate theses that met the inclusion criteria were examined from the 49 theses obtained as a result of the screening. **Results:** Thesis was conducted between 2019-2023, and all were at the master’s level. All thesis had a quantitative research design and the most frequently used scale was the Cyberchondria Severity Scale. About half of the theses (54.5%) did not specify the type of sample and the sample size varied between 161-600. Healthy individuals were the sample for 6 of the thesis. In the thesis, cyberchondria levels were mostly determined as medium level. In addition to sociodemographic variables, the concept of health anxiety was mostly addressed in the thesis. There are deficiencies in the findings section of the theses regarding advanced analysis and in the method section regarding sample selection. **Conclusion:** Despite the limited number of theses related to cybercondry in Türkiye, there is a clear need for additional research at the doctoral level, particularly in the qualitative and experimental thesis.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik; içerik analizi; siberkondri

Keywords: Cyberchondria; content analysis; nursing

Correspondence: Songül ÇAĞLAR

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği AD, Bolu, Türkiye

E-mail: songulcaglar@ibu.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 20 Aug 2024

Received in revised form: 01 Mar 2025

Accepted: 11 Mar 2025

Available online: 12 May 2025

2146-8893 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Siberkondri, sağlıkla ilgili durumlarda çevrim içi sağlık bilgisi edinerek kişilerin mevcut sağlık şikâyetleri hakkında duydukları kaygı ve endişeleri arttırarak internette aşırı veya tekrarlanan aramalara yol açan bir sorundur.^{1,2} Siberkondri çeşitli psikolojik sorunları, sağlık kurumlarına daha fazla ve gereksiz başvuruları, yanlış teşhis ve tedavi seçeneklerine yönelme durumlarını ve düşük yaşam kalitesini beraberinde getirmektedir.² Bu durumlar ise; hem bireylerin fiziksel ve psikolojik iyilik hâlini hem de aldıkları sağlık hizmetini yakından etkilemektedir. Sağlık hizmeti veren tüm profesyoneller bireylerin fiziksel ve ruhsal iyilik hallerini, yaşam kalitelerini ve sağlık bakım hizmeti memnuniyetlerini arttırmak amacıyla siberkondri kavramını bakım ve değerlendirme sürecinin bir parçası olarak ele almalıdır.¹ Bu sonuçlar, günümüzde hemşirelerin de siberkondriyi hemşirelik bakımının plan, uygulama ve değerlendirme süreçlerine entegre etmelerini gerektirmektedir. Hemşireler, hastaların internetten edindikleri bilgileri nasıl kullandıklarını ve bu bilgilerin sağlık durumlarını nasıl etkilediğini göz önünde bulundurarak, bakım süreçlerini buna göre düzenlemelidirler. Bu, daha bilinçli ve etkili bir sağlık hizmeti sunulmasına yardımcı olabilir. Çünkü siberkondrinin hemşirelik bakımına etkisi çok yönlüdür. Hemşireler siberkondriyi kontrol altına aldığı anda hastaların hemşirelere güveni ve bakıma katılmaları artarken, siberkondri göz ardı edildiğinde hastalar hemşirelik bakımının içerdiği bilgilerin tersine internetten edindikleri bilgileri uygulamak isteyebilirler.² Bu durum ise hasta hemşire ilişkisini olumsuz etkileyebilir.

Günümüzde siberkondri yol açtığı sağlık kaygısı ile birlikte hastalarda normal bakım süreci içerisinde ele alınması gereken bir durum hâline gelmiştir. Artık hemşirelik bakımında öncelikli yapılacak uygulamalardan bir tanesi hastaların internetten edindikleri bir sağlık kaygıları olup- olmadığını belirlemek, internetten edindikleri bu kaygının sağlıkları üzerindeki etkileri hakkında hastaları bilgilendirmek, siberkondriye ilişkin kaygıyı ortadan kaldırmak için girişim yapmak ve gerekli durumlarda bu hastaların psikiyatrik açıdan da değerlendirilmeleri için danışmanlık işlemleri yapmaktır.^{3,4} Bunun için de öncelikle hemşirelerin siberkondri kavramını ve yol açabileceği sağlık sorunlarını yakından tanımaları gerekir.

Hemşirelikte lisansüstü programlarının amacı, öğrencileri araştırma bilgi ve becerisi kazandırarak, ileri hemşirelik uygulamalarına hazır oluşluk düzeylerini güçlendirmektir. Bu sebeple lisansüstü tezlerinin güncel sağlık sorunlarını ve bunlara yönelik hemşirelik uygulamalarını içerecek şekilde planlanması ve hemşirelik bilimine katkıda bulunması beklenmektedir. Konunun popülerliği göz önünde bulundurulduğunda, siberkondri kavramı ve olası sağlık sonuçlarına dikkat çekmek ve sonraki araştırmalar için fikir oluşturmak amacıyla hemşirelik alanında siberkondri ile ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesine ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada, Türkiye’de hemşirelik alanında siberkondri ile ilgili yapılmış tez çalışmalarını ayrıntılı inceleyerek durum tespiti yapmak, genel bir analiz sunmak, araştırmacılara konu ile ilgili planlayacakları çalışmalarda fikir vermek ve siberkondri kavramının anlaşılabilirliğini sağlamak amaçlandı.

Araştırma Soruları:

1. Türkiye’de hemşirelik alanında yapılan siberkondri ile ilgili tez çalışmalarının başlık, özet, giriş, yöntem, bulgular, tartışma ve kaynaklar bölümlerinin raporlandırımları nasıldır?
2. Türkiye’de hemşirelik alanında yapılan siberkondri ile ilgili tez çalışmalarının ele aldığı temel kavramlar ve konular nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ

Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanıldı.⁵ Yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırma makalelerine ek olarak doküman incelemesi yönteminde çok sık başvurulan dokümanlardır. Doküman analizi aynı zamanda ampirik kanıtların formüle edilmesini sağlayarak hemşireliğin bir meslek olarak güçlenmesine katkıda bulunur.⁶ Bu sebeple siberkondri alanında yapılan hemşirelik çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla araştırma doküman analizi olarak planlandı.

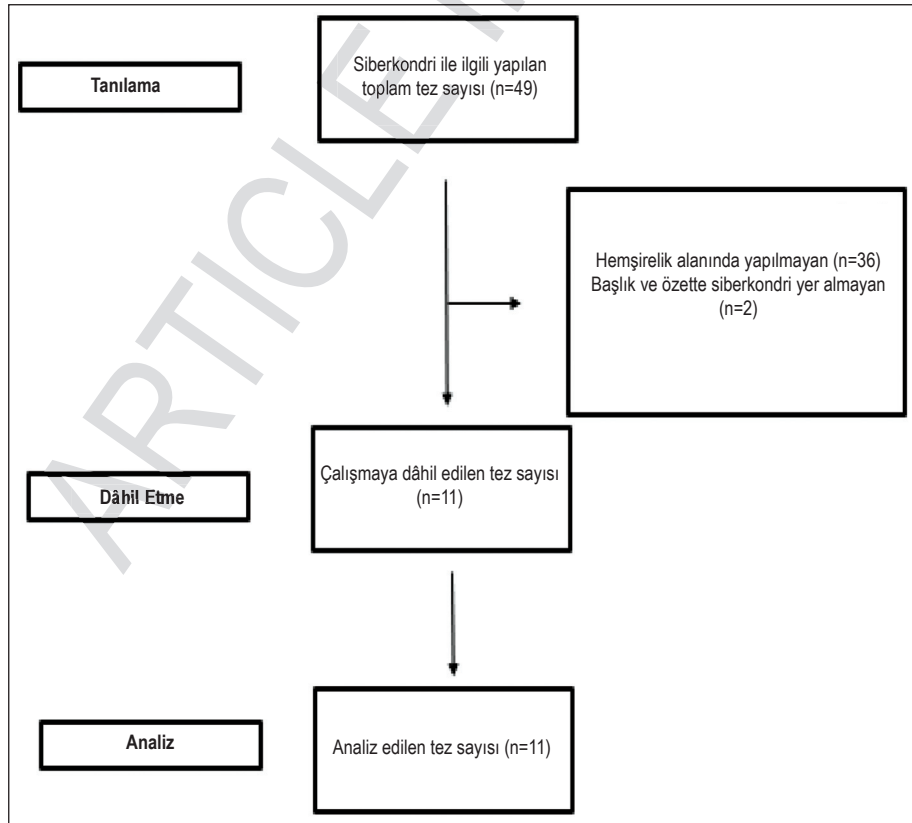
Doküman analizinde basılı veya elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelenebilir. Ancak sistemli bir yöntem kullanmak gerekir.⁶ Do-

küman analizinde veriyi bulma, seçme, anlamlandırma ve değerlendirme ve sentezleme yapmak gerekir. Ardından yapılacak içerik analizi yoluyla ana temalar ve kategoriler halinde organize edilerek, araştırmaya konu edilen verileri sınıflandırılır.⁶ Bu araştırmada da veriler betimsel içerik analizi yöntemiyle çözümlendi.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ/ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmada lisansüstü tezler 23 Ekim-28 Kasım 2023 tarihleri arasında Yüksek Öğretim Kurumu ulusal tez merkezinden “siberkondri” anahtar kelimesi ile “tümü” seçeneği işaretlenerek tarandı.⁷ Siberkondri güncel bir kavram olduğu için herhangi bir yıl kısıtlamasına gidilmedi. Tezlerin incelemeye alınması her iki araştırmacı tarafından 2 aşamada gerçekleştirildi. İlk aşamayı belirlenen anahtar kelimeler sonucu çıkan tezlerin listelenmesi oluşturdu. Bu aşamada belirlenen tarama kriterleri doğrultusunda erişim izni olan 49 lisansüstü tez ça-

lışmasına ulaşıldı ve araştırmanın evreni belirlendi. Belirlenen tezlerin 36 tanesi hemşirelik alanı dışındaydı. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak hemşirelik alanında yapılan tezler örnekleme oluşturdu. İkinci aşamada hemşirelik alanında yapılan 13 lisansüstü tezin başlık ve özet kısımları incelendi. Bu aşamada da anahtar kelime taramasında çıkmasına rağmen başlık ve özet kısımlarında “siberkondri” kavramı yer almayan 2 lisansüstü tez inceleme dışında bırakıldı. Yapılan analiz sonucunda hemşirelik alanında toplam 11 lisansüstü tez değerlendirmeye alındı (Şekil 1). İncelemeye alınan lisansüstü tezlerinin tamamının yüksek lisans düzeyinde yapıldığı belirlendi. Araştırmaya tez başlığında siberkondri anahtar kelimesi geçen, hemşirelik alanında yapılan, Türkçe yayınlanmış ve erişime açık olan lisansüstü tezler dâhil edildi. Siberkondri kelimesi geçmesine rağmen hemşirelik alanında yapılmayan ve açık erişimde yer almayan tezler incelemeye alınmadı.

ŞEKİL 1: Araştırmanın akış diyagramı

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezler; yayınlandığı yıl, araştırma türü, kullanılan ölçüm araçları, araştırma grubu, örneklem türleri, örneklem büyüklüğü, siberkondri ile incelenen konular, siberkondri düzeyi açısından incelendi. Verinin kategorileştirilmesi ise tez raporlandırma aşamalarına göre yapıldı ve bulguların niteliksel değerleri içerik analizi ile incelendi.^{8,9}

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Çalışma, doküman analizi niteliğinde olduğu ve etik kurul onayı gerektirecek şekilde veri toplanmadığı için etik kurul iznine ihtiyaç duyulmadı. Bu çalışmanın planlanması, uygulanması ve verilerin toplanması kısımlarında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi Kapsamında” belirtilen tüm kurallara uyuldu. Yüksek Öğretim Kurumu ulusal tez merkezi sayfasından erişim izni olan 11 lisansüstü tezi bu çalışmada kullanıldı. Çalışmaya alınan tüm tezler atıf yapıldı ve kaynaklar bölümünde belirtildi.

BULGULAR

Toplam 11 lisansüstü tez incelemeye alındı. Tablo 1’de incelemeye alınan tezlerin yıl, yazar, danışman ve tez başlığı bilgileri yer almaktadır.

TEZLERİN BAŞLIK VE ÖZET BÖLÜMLERİ

Tüm tezlerin başlıkları tez içeriği ile uyumlu ve kelime sayısı yeterlidir. Başlıkların ortalama kelime sayısı en az 6 en fazla 15’tir.

TEZLERİN GİRİŞ BÖLÜMÜ

Tezlerin giriş bölümü incelendiğinde; ortalama sayfa sayısı 3,36 sayfadır (minimum: 2 sayfa, maksimum: 5 sayfa). Tezlerin giriş bölümünde amaç belirtilmiş olup, 3 tezde ise amaç kısmı ayrı bir alt başlık olarak verilmiştir. Bir tezin giriş bölümünde amaç net bir şekilde belirtilmemiştir. Tezlerin tamamında araştırma problemi yeterince açıklanmış, önemi ve gerekliliği belirtilmiş ve incelenen kavramlar açıklanmıştır. Tüm tezler giriş bölümünde siberkondrinin tanımını yapmıştır. Tezlerin 5 tanesinde araştırma soruları yer almaktadır. Bir tane tezde araştırmanın sınırlılıkları ve sayıltıları kısmı giriş bölümünde alt başlık olarak sunulmuştur. Bir tezde literatürde daha önce yapılan araştırmaların sonuçları araştırmanın “önemi başlığı” altında verilmiştir.

TEZLERİN YÖNTEM BÖLÜMÜ

Tezlerin tamamı nicel araştırma deseninde olup keşifsel ve ilişkisel arayıcı şeklinde gerçekleştirilmiştir. İn-

TABLO 1: Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan tezlerle ilişkin tanıtıcı bilgiler

Yılı	Yazar	Danışman	Tez Başlığı
2019	Güleşen A. ²⁰	Doç.Dr. Kerime Derya Beydağ	Kalp hastası kadınlarda siberkondri düzeyi ve etkileyen faktörler
2020	Güzel S. ¹⁹	Dr. Öğr. Üyesi Zülfinaz Özer	Kalp hastalarında siberkondria düzeyleri ve etkileyen faktörler
2020	Polat G. ¹⁸	Doç.Dr. Kerime Derya Beydağ	Hemşirelerde sağlık anksiyetesi ve siberkondria ilişkisi
2022	Kalmaz A. ¹⁴	Dr. Öğr. Üyesi Münire Temel	Kronik hastalığı olan bireylerde akılcı ilaç kullanımının sağlık anksiyetesi ve siberkondri ile ilişkisi
2022	Sarı ZN. ¹⁷	Dr. Öğr. Üyesi Seher Gönen Şentürk	Pandemi döneminde kronik hastalığı olan bireylerin Koronavirüs hastalığı-2019 fobisi ile siberkondri düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi
2022	Öcal Ş. ¹⁶	Dr. Öğr. Üyesi Huri Seval Gönderen Çakmak	Diyabetli bireylerde sağlık okuryazarlık, ilaç uyumu ve siberkondria düzey ilişkisi
2022	Hacıömeroğlu GT. ¹⁵	Doç. Dr. Nihal Bostancı Daştan	Öğretmenlerin sağlık anksiyete düzeylerinin siberkondri ile ilişkisi
2023	Nayır D. ¹⁰	Prof. Dr. Leman Şenturan	COVID-19 pandemi döneminde hemşirelerde sağlık anksiyetesi ve siberkondri ilişkisinin incelenmesi
2023	Demir G. ¹¹	Prof. Dr. Zühal Bahar	Lise düzeyindeki öğrencilerin sağlık anksiyetesi ve siberkondri düzeylerinin değerlendirilmesi
2023	Arslan M. ¹²	Doç. Dr. Celalettin Çevik	Siberkondri ve sağlık anksiyetesinin COVID-19 bilgi, tutum ve davranışları ile ilişkisi
2023	Atsızata M. ¹³	Dr. Öğr. Üyesi Seda Cangöl Söğüt	Hemşirelerde ortoreksiya nervoza ve siberkondri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi

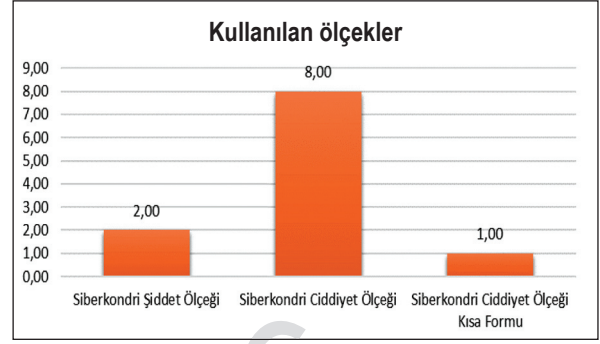
TABLO 2: Tezlerin araştırma tipi, semptom ya da hastalık, araştırma grubu, örneklem büyüklüğü, ölçme araçları, siberkondri düzeyi

Yazar	Araştırma tipi	Semptom veya hastalık	Araştırma grubu	Örnekleme türü	Örneklem grubu	Örneklem büyüklüğü	Ölçme araçları	Siberkondri düzeyi
Güleşen ²⁰	Tanımlayıcı	Kardiyovasküler hastalık	Hasta birey	Belirlenmemiş	Kardiyovasküler hastalığı olan yetişkin kadınlar	331	Tanımlayıcı Veri Toplama Formu Siberkondria Şiddet Ölçeği	Düşük
Gizzel ¹⁹	Tanımlayıcı ve kesitsel	Kardiyovasküler hastalık	Hasta birey	Basit tesadüfi örnekleme yöntemi	Kardiyovasküler hastalığı olan r yetişkin bireyle	345	Hasta Bilgi Formu Siberkondri Ciddiyet Ölçeği	Orta
Poial ¹⁸	Tanımlayıcı ve ilişkili arayıcı	Sağlık anksiyetesi	Sağlıklı birey	Basit tesadüfi örnekleme yöntemi	Henşire	212	Demografik Soru Formu, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği, Kısa Formu Sağlık Anksiyetesi Envanteri Kısa Formu	Ortanın Altı
Kalmaz ¹⁴	Tanımlayıcı, kesitsel, ilişkili arayıcı ve karşılaştırmalı	Sağlık anksiyetesi	Hasta ve sağlıklı birey	Belirlenmemiş	Kronik hastalığı olan ve olmayan	205	Hasta Bilgi Formu, Akıcı İlaç Kullanımı Ölçeği, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği, Sağlık Anksiyetesi Ölçeği	Orta
Sarı ¹⁷	Kesitsel ve tanımlayıcı	Kronik hastalık	Hasta birey	Basit tesadüfi örnekleme yöntemi	Kronik hastalığı olan yetişkinler	292	Kişisel Bilgi Formu, Siberkondri Şiddet Ölçeği Koronavirüs hastalığı-2019 Fobisi Ölçeği	Orta
Özal ¹⁶	Analitik	Tip 2 diyabet	Hasta birey	Belirlenmemiş	Tip 2 diyabetes mellitus tanısı almış yetişkinler	161	Diyabeti Bireyin Demografik Özellikleri Türkçe Modifiye-Morsky İlaç Uyumu Ölçeği Diyabeti Erişkin Hastalarda Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği Siberkondria Ciddiyet Ölçeği	Orta
Hacıomeroglu ¹⁵	Tanımlayıcı ve ilişkili arayıcı	Sağlık anksiyetesi	Sağlıklı birey	Belirlenmemiş	Öğretmen	167	Bilgi Formu, Sağlık Anksiyetesi Envanteri Kısa Versiyon) Siberkondri Ciddiyet Ölçeği	Orta
Nayrı ¹⁰	Tanımlayıcı, ilişkili arayıcı ve kesitsel	Sağlık anksiyetesi	Sağlıklı birey	Belirlenmemiş	Henşire	246	Bilgi Formu, Sağlık Anksiyetesi Ölçeği ve Siberkondri Ciddiyet Ölçeği	Ortalamının Üstü
Demir ¹¹	Tanımlayıcı	Sağlık anksiyetesi	Sağlıklı birey	Tabakalama, Basit rastgele örnekleme	Lise düzeyindeki öğrenciler	328	Sosyodemografik Bilgi Formu Sağlık Anksiyetesi Ölçeği Siberkondri Ciddiyet Ölçeği	Orta
Aralan ¹²	Kesitsel	Sağlık anksiyetesi	Sağlıklı birey	Çok aşamalı örnekleme	Sağlıklı birey	600	Sosyodemografik ve COVID-19'a ilişkin Özellikler Formu COVID-19 Bilgi, Tutum ve Davranış Ölçeği Siberkondri Ciddiyet Ölçeği, Sağlık Anksiyetesi Ölçeği	Düşük
Atsızata ¹³	Kesitsel	Ortoksiya narvoza	Sağlıklı birey	Belirlenmemiş	Henşire	399	Katılımcı Bilgi Formu, Siberkondri Ciddiyet Ortoksiya Narvoza Ölçekleri	Katılımcıların siberkondri düzeyi ortalama puan üzerinden yorumlanmış, seviye olarak değerlendirilmemiştir.

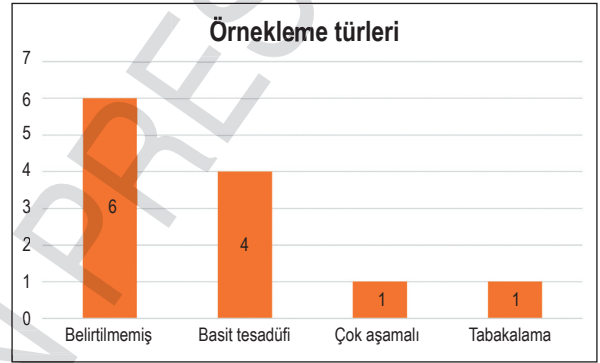
celeme alınan tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2019-2023 yılları arasında yapıldığı görüldü. 2023 ve 2022 yıllarında 4'er adet (%36,4), 2020 yılında 2 adet (%18,2) ve 2019 yılında 1 adet (%9) tez yayınlandığı belirlendi (Tablo 1).¹⁰⁻²⁰

En fazla incelenen durumun sağlık anksiyetesi (n=6), hastalığın ise kardiyovasküler hastalık (n=2) olduğu görülmektedir. 4 tez hasta bireyler ile gerçekleştirilirken, 6 tez sağlıklı bireyler, 1 tez ise hem sağlıklı hem hasta bireyler ile tamamlanmıştır. Örneklemini sağlıklı bireylerin oluşturduğu tezlerde; hemşire (n=1), öğretmen (n=1) ve lise öğrencileri (n=1) incelenmiştir. Tezlerin örneklem büyüklüğü 161-600 arasında değişiklik göstermektedir. Siberkondri ile birlikte sosyodemografik veri toplama formları (hasta tanıtım formu, demografik soru formu, tanımlayıcı veri toplama formu, kişisel bilgi formu, bilgi formu), Akılcı İlaç Kullanımı Ölçeği, Sağlık Anksiyetesi Ölçeği, Koronavirüs-19 Fobisi Ölçeği, Türkçe Modifiye-Morisky İlaç Uyumu Ölçeği, Diyabetli Erişkin Hastalarda Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği, E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği, Sağlık Anksiyetesi Envanteri Kısa Versiyonu, Koronavirüs Hastalığı [coronavirus disease-2019 (COVID-19)] Bilgi, Tutum ve Davranış Ölçeği, Ortoreksiya Nervoza Ölçekleri kullanıldığı görülmektedir. Tezlerin 10 tanesi katılımcıların siberkondri düzeylerini yorumlarken 1 tanesi ölçek ortalama puanı üzerinden değerlendirmiştir. Belirtilen siberkondri düzeyleri ise çoğunlukla orta (n=6) düzey olarak belirtilmiştir. 2 tez siberkondri düzeyini ortanın altı olarak değerlendirirken, 2 tez düşük, 1 tez ise ortalamanın üstü olarak değerlendirmiştir. Yaş (n=3), cinsiyet (n=4), medeni durum (n=1), eğitim durumu (n=3), çalışma durumu (n=3), gelir düzeyi (n=1) tezlerde siberkondriyi etkileyen demografik değişkenler olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

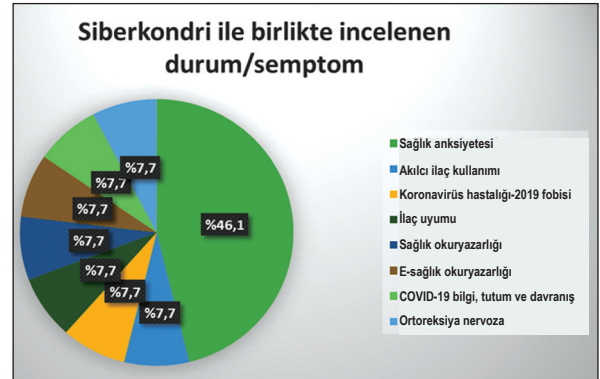
Tezlerde siberkondri; Siberkondri Şiddet Ölçeği, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği ve Siberkondri Ciddiyet Ölçeği Kısa Formu olmak üzere toplam 3 çeşit ölçekle değerlendirildiği görülmektedir. En sık kullanılan ölçek, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği'dir (%73). Sırasıyla Siberkondri Şiddet Ölçeği (%18) ve Siberkondri Ciddiyet Ölçeği Kısa Formu (%9) gelmektedir (Şekil 2).

ŞEKİL 2: Siberkondriyi değerlendirmede kullanılan ölçekler

ŞEKİL 3: Tezlerde kullanılan örneklem türleri

ŞEKİL 4: Tezlerde siberkondri ile birlikte incelenen durum/sempptomlar

Tezlerin yarısından fazlasının (%54,5) örneklem türü belirtilmemiştir (n=6). Bir adet tezde 2 adet örnekleme yöntemi kullanıldığı belirtilmiştir. Geri kalan 4 adet tezin, 3 tanesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi, bir tanesinde ise çok aşamalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Şekil 3).

Tezlerin %46,1'i siberkondri ile birlikte sağlık anksiyetelerini ele alırken, akılcı ilaç kullanımı (%7,7), koronavirüs hastalığı-2019 fobisi (%7,7), ilaç uyumu

(%7,7), sağlık okuryazarlığı (%7,7), e-sağlık okuryazarlığı (%7,7), COVID-19 bilgi, tutum ve davranış (%7,7) ve ortoreksiya nervoza (%7,7) siberkondri ile birlikte ele alınan diğer semptom/durumlar olarak görülmektedir (Şekil 4).

TEZLERİN BULGULAR BÖLÜMÜ

Tezlerin bulgular bölümü incelendiğinde; ortalama sayfa sayısı 14,7 sayfadır (minimum: 7 sayfa, maksimum: 32 sayfa). Araştırma sorusunun yer aldığı 5 tez araştırma sorusuna uygun şekilde analiz bulgularını sunmuş ve anlamlı bir bütünlük içerisinde ilerlemiştir. Tablo sayısı ortalama 12,36'dır (minimum: 7 sayfa, maksimum: 26 sayfa). Tezlerin geneline yakınında (10) adet bulgular sadece tablo ile sunulurken, sadece bir tezde grafikten de yararlanılmıştır. Tezlerin tamamı araştırmanın amacına uygun şekilde bulguları raporlanmış ve uygun istatistiksel test seçimleri ile analiz yapmıştır. Tezlerin 3 tanesinde tablo altı istatistik testlerin açıklaması yer almazken, 8 tanesinde gerekli açıklamalar yer almaktadır. Tezlerin tamamı tanımlayıcı bulguların yorumu ile başlamış olup, tamamında ölçüklerin ortalama değeri, standart sapması, en küçük ve en büyük değer aralığı verilmiştir. Bulgular, tezlerin tümünde geçmiş diliyle raporlanmıştır.

TEZLERİN TARTIŞMA BÖLÜMÜ

Tezlerin tartışma bölümü incelendiğinde; ortalama sayfa sayısı 9,09 sayfadır (minimum: 3 sayfa, maksimum: 17 sayfa). Tartışmada verilen literatür sayıları yeterli olup, tezlerin 6'sında tartışmanın bulgular doğrultusunda alt başlıklar altında tartışılmıştır. Tezlerin tamamında iç ve dış yorumlara yer verilmiş, literatürle benzer ve farklı yönler açıklanmıştır.

TEZLERİN SONUÇ VE ÖNERİLER BÖLÜMÜ

Tezlerin tamamında sonuç ve öneriler yer almaktadır. Tezlerin 6'sında sonuç ve öneriler ayrı başlıklar olarak adlandırılmıştır ve ortalama 7,63 adet öneri verilmiştir (minimum: 4-maksimum: 15). Sonuç bölümü, çalışmanın en önemli bulguları ile desteklenmiş ve ileride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

TEZLERİN KAYNAKLAR BÖLÜMÜ

Tezlerde kullanılan ortalama kaynak sayısı 124,91 (minimum: 30-maksimum: 281) olduğu görülmüştür.

Tezlerde metin içinde alıntılar için kaynak gösterimi yapılmıştır. Tezlerin 9 tanesinde metin içi kaynak gösteriminde yazar soyadı ve yayım tarihi ile geri kalan 2 tanesinde ise numaralandırma yapılmıştır. Tezlerin "kaynakça" sıralaması 9 tezde alfabetik, 2 tezde ise metin içi kullanım sırasına göre numaralandırılarak yapılmıştır. Kaynaklarda çoğunlukla hemşirelik alanı dışı çalışmalara yer verildiği görülmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye'de hemşirelik alanında yapılan siberkondri ile ilgili tezlere ilişkin genel bir bakış sunuldu. Bu amaçla 11 adet yüksek lisans tezi belirli kriterler kapsamında değerlendirildi. Hemşirelik alanında siberkondri konusunda yapılan tezlerin son 4 yıldır literatürde yer aldığı görülmektedir. Yapılan ilk tez 2019 yılına aittir. Tezler sonraki yıllarda giderek artmıştır. Bu konuda yapılan tezlerin giderek artmasının sebebi; siberkondrinin güncel ve küresel bir kavram olması olabilir. Siberkondri ile ilgili yayınların incelendiği bibliyometrik çalışma sonuçlarına göre, küresel anlamda da siberkondri çalışmalarının son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir.^{21,22} Burtis ve Howel'in belirttiğine göre, 2020 yılına kadar küresel anlamda da çalışma sayısı azken, 2020 yılı sonrasında yayınlarda artış vardır.²² Hem ulusal hem de uluslararası literatürde siberkondriyi anlamaya yönelik araştırmaların giderek artmasına rağmen çalışmaların henüz yeterli düzeyde olmadığı ancak kavramın incelenmeye devam edeceği ve hemşirelik lisansüstü çalışmalarda sonraki yıllarda daha çok yer alacağı öngörülmektedir.^{23,24}

TEZLERİN BAŞLIK BÖLÜMÜ

Başlık, araştırmanın en önemli unsurlarındandır. Okuyucunun ilgisini çekecek, literatürdeki diğer araştırma başlıklarından farklılaşan ve ele alınan konunun ana hatlarını belirleyen başlık seçilmesi önemlidir.⁹ Tezlerin tamamında başlığın tez konusuyla uyumlu olduğu, konu içeriğini yansıttığı ve kelime sayısının istenik düzeyde olduğu (<15) olduğu görülmektedir. Tez başlıklarının ortalama kelime sayısı Türkiye'de yüksek lisans ve doktora araştırmalarındaki eğilimleri belirlemek üzere yapılan bir başka çalışma ile benzerdir.

TEZLERİN GİRİŞ BÖLÜMÜ

Alanyazına hâkimiyeti göstermesi bakımından “giriş” bölümü yazmak oldukça önemlidir.⁸ İncelenen tezlerin giriş bölümlerinin en fazla 5 sayfa olmasının, giriş bölümünün okunmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, giriş bölümünde incelenen kavramlar belirtilmiş ve tezlerin tamamında “siberkondri” kavramının tanımının yapıldığı görülmektedir.

Nicel araştırmalarda, araştırmanın giriş bölümünde genellikle sınırlılık ve kapsamın belirtilmesi önerilmektedir.^{9,25} İncelenen tezlerin tamamının nicel araştırma deseninde olmasına rağmen, sadece bir tezde giriş kısmında sınırlılıklar açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir.

Çözülme istenen probleme ilişkin araştırma soruları açık ve anlaşılır olmalı, problemin çözümüne ilişkin akla yatkın, denenebilir, etik ve özgün bir çerçeveyi içerecek nitelikte olmalıdır. Ayrıca araştırma soruları, olasılık veya emir ifade eden cümleler şeklinde yazılmamalıdır.⁹ Tezlerin araştırma sorularının bu anlamda yeterli olduğu görülmektedir.

Giriş bölümünde “araştırmanın önemi” araştırma amacında yer alan sorunların çözümünü açıklaması beklenen ve araştırmanın uygulanabilirliğini göstermesi gereken bir kısımdır.⁸ İncelenen tezlerde de araştırmacıların araştırmanın önemini açıklamayı hedefledikleri görülmektedir. Ancak tezlerinin tamamına yakını araştırmanın önemine ilişkin bilgiyi metin içerisinde aktarmaya çalışırken, sadece bir tezin araştırmanın önemi alt başlığı ile bu kısmı ayrıntılandırılmış olması tezlerin giriş bölümüne ilişkin dikkat çeken bir diğer eksiklik olarak yorumlanabilir.

TEZLERİN YÖNTEM BÖLÜMÜ

Yöntem bölümünün; çalışmanın amacını, araştırma desenini, evren ve örneklemi, ölçme araçlarını ve analiz yöntemlerini açıklaması beklenmektedir. Bu anlamda tezin yöntem bölümü araştırmanın temel noktası olarak ifade edilebilir. Bu şekilde yöntem bölümü planlanacak olan yeni çalışmalara rehberlik etmelidir.⁹ Tezlerin tamamının nicel desende planlanmış olması hemşirelik araştırmalarında daha çok nicel yöntemlerin kullanıldığını bir kez daha doğrulamakla birlikte, nitel araştırma açısından eksiklik

olduğunu ortaya koymaktadır.⁸ Ayrıca siberkondriyi önlemeye ya da gidermeye yönelik bir deneysel çalışmaya da rastlanmamıştır. Deneysel araştırmaların olmamasının sebebi “siberkondri” kavramının kısmen daha yeni çalışılması ve literatürde deneysel bir araştırmayı planlayacak alt yapının olmaması olabilir. Nitekim deneysel araştırmalar tanımlayıcı araştırmalara kıyasla daha uzun süreli, daha çok mali kaynak ve insan gücü gerektiren ve uygulama süreci daha zordur. Bu anlamda lisansüstü süreçlerindeki zaman kısıtlılığı göz önüne alındığında deneysel araştırma desenini tercih etmemiş olabilirler. Ancak tam tersine deneysel araştırmalar tanımlayıcı araştırmalardan daha az örneklem gerektirmektedir.

Daha önce Türkiye’de hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelendiği bir çalışmada; yüksek lisans tezlerinde tanımlayıcı araştırmaların, doktora tezlerinde deneysel ve metodolojik araştırmaların daha sık tercih edildiği görülmektedir.²⁶ Bu çalışmada da benzer şekilde siberkondri ile ilgili yapılan tezlerin tamamının yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmekte ve araştırma tipi olarak da tanımlayıcı tip sıklıkla yer almaktadır. Ancak literatürde siberkondri ile ilgili tanımlayıcı çalışmaların yanı sıra deneysel çalışmaların da olduğu görülmektedir.²¹ Bu sonuçlar doğrultusunda, Türkiye’deki hemşirelik alanındaki lisansüstü tezlerin kanıt düzeylerinin uluslararası çalışmalardan daha düşük olabileceği yorumu yapılabilir.

Tezlerin tamamında nicel araştırma deseni kullanılması siberkondri incelenirken bir ölçek ile değerlendirme yapılmasını gerektirmektedir. Ölçek kullanılması verilerin standardizasyonunu ve subjektif ölçme sağlaması açısından nicel araştırmalarda tercih edilmektedir.⁸ Buna uygun olarak tezlerin tamamında daha önce Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir. Türkiye’de hemşirelik araştırmalarındaki eğilimlerin incelendiği bir çalışmada da yüksek lisans tezlerinin büyük oranda (%87,7) ölçeklerden yararlandığı belirlenmiştir.²⁶ Bu durum, diğer konuların incelendiği yüksek lisans tezlerinde olduğu gibi araştırmacıların öz bildirimine dayalı yöntemleri tercih ettiğini göstermekle birlikte, siberkondri kavramının öz bildirimine dayalı bir ölçüm aracıyla değerlendirilmesi kavramı incelemek açısından uygun bir yöntem olarak yorumlanabilir.

Kullanılan ölçekler ile araştırmacılar siberkondrinin ciddiyeti veya şiddetini değerlendirmiştir. Literatürde siberkondriyi değerlendirmek için kullanılan ölçeklerin de temelde siberkondrinin ciddiyetini veya şiddetini incelemek üzere geliştirildiği görülmektedir.²⁷ Uluslararası literatürde de yer alan ölçeklerin tezlerde kullanılması ortak dil kullanımı ve sonuçların karşılaştırılabilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda, uluslararası literatürde de benzer ölçeklerin kullanılarak siberkondrinin değerlendirildiği görülmüştür.²⁸ Bu durum, hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin güncel literatüre uygun ölçüm araçlarını kullandıklarını göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, incelenen tezleri bu şekilde hemşirelik alanında yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalarla karşılaştırılabilir hâle getirmektedir. Tezlerin yaklaşık yarısında örneklem türü belirtilmiştir. En sık kullanılan yöntemin ise basit tesadüfi örnekleme olduğu görülmektedir. Basit tesadüfi örnekleme türünün seçilmesi örneklemin olasılıklı olarak belirlendiğini göstermektedir. Bu durum basit tesadüfi örnekleme türünün kullanıldığı tezleri örneklemin evreni temsil etme gücü ve sonuçlarının genellenebilirliği açısından diğerlerine nispeten daha avantajlı hâle getirmektedir.²⁹ Örneklem türünü belirtmeyen tezlerin ise bu açıdan dezavantajlı olduğu söylenebilir.

Tezlerde örneklem grubunun hem sağlıklı hem de hasta bireylerden oluştuğu görülmektedir. Bu durum siberkondrinin mevcut hastalık sürecini etkilemesinin yanı sıra bireylerin sağlığı geliştirme davranışları üzerine etki eden bir kavram olmasından kaynaklanabilir. Sağlıklı birey popülasyonu açısından bakıldığında en çok çalışılan grubun hemşire olması, tezlerin hemşirelik alanında gerçekleşmesi ve hemşirelere ulaşımın daha kolay olabileceğinden tercih edilmiş olabilir. Ayrıca tezlerdeki hasta ve sağlıklı birey dağılımının literatürle paralel bir şekilde birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ardahan ve Özsoy'un çalışmasında da hemşirelik alanındaki yüksek lisans tezlerinin %51,7'sinde örneklemin hasta bireylerden oluştuğu görülmektedir.²⁶ Lisansüstü tezlerde durum böyle iken, araştırma sonuçlarında farklılıklar bulunmaktadır. Haibin ve Mingyue tarafından yapılan çalışmada küresel ilginin genellikle üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaştığı görülmekte-

dir.²¹ Bu durum, üniversite öğrencileri arasında internet kullanımı yaygın olduğundan, sağlıkla ilgili bilgi arama davranışında internete yönelebilecekleri düşünüldüğünde beklenen bir sonuçtur.

İncelemeye alınan tezlerin örneklem büyüklüğüne bakıldığında ise; en az 161 en fazla ise 600 kişi ile çalışıldığı görülmektedir. Yedi çalışmada yapılan güç analizleri ile (priori, post veya hem priori hem post güç analizleri) örneklem sayısının yeterli olduğu raporlanmıştır. Ancak diğer 4 çalışmada güç analizi yapılmaması örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığı konusunda belirsizlik oluşturmaktadır. Gereğinden az sayıda örneklem ile çalışılması gerçekte var olan önemli bir etkinin tespit edilememesine, çok fazla sayıda örneklem ile çalışılması ise istatistiksel olarak anlamlı fakat gerçekte önemsiz bir etkinin tespit edilmesi ile sonuçlanabilir.³⁰ Bundan sonra yapılacak tezlerde çalışma sonuçlarının gücünü artırması açısından ön güç analizinin yapılması önerilebilir.

TEZLERİN BULGULAR BÖLÜMÜ

Bulgular kısmında analiz sonuçlarının tablo, grafik veya şekiller ile objektif bir şekilde sunulması beklenmektedir.⁹ Bulguların ifade edilmesinde grafiklerin kullanılması okuyucuların dikkatini çekeceği ve bulguların daha kolay anlamasını sağlayacağı için önemlidir.⁸ Ancak incelenen 11 tezde 1 tez hariç grafik kullanımı bulunmamaktadır. Bulgular kısmında öncelikle örnekleme ilişkin tanımlayıcı bilgiler ardından varsa ilişki testleri veya araştırma desenine uygun diğer analizler sunulmalıdır. Bu bilgi ışığında tezlerin bulgularda yer alması gereken sıraya uyduğu söylenebilir. Ancak Özsoy ve ark.nın çalışmasına benzer şekilde ileri istatistik analizlerin yetersiz olduğu görülmektedir.⁸

TEZLERİN TARTIŞMA BÖLÜMÜ

Tartışma bölümünde beklenen, araştırmacıların farklı çalışmalar ile kendi çalışması arasındaki benzerlik ve farklılıkları gerekçeleri ve nedenleriyle yorumlamasıdır.⁹ Bu bakımdan incelenen tezlerin beklenen şekilde literatürdeki benzer ve farklı sonuçları ele aldığı görülmektedir. Tezlerin yaklaşık yarısında tartışma kısmının bulgulardaki alt başlıklara uygun şekilde başlıklandırılarak sunulması tartışma bölümü daha sistematik ve anlaşılır bir hâle getirmiştir.

Tezlerde siberkondri incelenirken siberkondriyi etkileyen çeşitli sosyodemografik, hastalık ve hastalığa özgü durumlar ve incelenen semptomu etkilemesi olası olan değişkenlerin de değerlendirildiği görülmektedir. İncelenen sosyodemografik değişkenlerin hemşirelik araştırmalarında sıklıkla değerlendirildiği ve sağlığın sosyal belirleyicileri arasında yer aldığı bilinmektedir.³¹ Bu değişkenlerin seçimi siberkondri üzerine yapılan diğer çalışmalarla da paraleldir.^{32,33} Çalışmalardaki bu paralellik tez sonuçlarının araştırma makalesi olarak uluslararası süreli yayın organlarında yayımlanma şansını artırabilir. Burtis ve Howel'in yaptığı bibliyometrik çalışmasında siberkondri alanında en çok yayın yapan ikinci ülkenin Türkiye olarak belirlenmesi bu yorumu destekleyicidir. Aynı çalışmada, siberkondri ile ilgili yapılan çalışmalar arasında "hemşirelik" alanında yapılan yayınların sekizinci sırada yer aldığı görülmektedir.²²

Yaşadığımız dijital çağ bireylerin sağlık bilgisine erişimini kolaylaştırmış ve kişileri herhangi bir sağlık şikâyeti olduğunda internete başvurur hale getirmiştir.³⁴ Bazı bireyler internette sağlık bilgisi ararken çok fazla zaman geçirmekte ve elde ettikleri bilgiler sonucunda kendilerini daha stresli ve kaygılı hissedebilmektedir.²⁴ COVID-19 pandemisi sırasında yaşanan karantina süreci bireylerin günlük hayatlarının her aşamasında internet kullanımına yol açmıştır. Özellikle yaşanan bu pandemi sürecinin bilinmezliği kişileri sağlık alanındaki bilgilere erişimde internet kullanımına yönlendirmiştir. Hemşireler hastaların internet aracılığı ile doğru bilgiye erişebilecekleri süreçlerde; bilginin hazırlanması, kullanılması ve değerlendirilmesi aşamalarında etkin olarak yer almalıdır. Bu bağlamda hemşirelerin eğitici rolleri önem arz etmektedir.² Tezlerin siberkondriyi etkileyebilecek güncel sağlık konularını da ele aldığı görülmektedir. Bu konulardan birisi COVID-19 pandemisidir. Bu durum yine literatür ile benzerlik göstermektedir.²² Tezlerin gerçekleştirildiği yıllarda yapılan çalışmalarda da araştırmacıların siberkondri ile COVID-19 hastalığı arasındaki ilişkiyi değerlendirdikleri görülmektedir.^{35,36} Bu açıdan tezlerin COVID-19 ile ilgili çalışmalara da katkılarının olduğu görülmektedir. Bu süreçten anlaşıldığı üzere, hemşireler yaşanabilecek herhangi bir pandemi

veya olağanüstü durumlarda toplumun internetteki sağlık aramaları sonucunda siberkondri yaşayabileceğini göz önünde bulundurmaları gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Hemşirelerin bu gibi durumlarda siberkondriyi önleme ve toplumun güvenilir sağlık bilgisine erişimini sağlayacak stratejiler ve eylem planları geliştirmeleri önemlidir.

Sağlık anksiyetesi siberkondriyi etkileyen psikolojik risk faktörlerinden bir diğeridir.²² Bu sebeple siberkondri çalışmalarında da sıklıkla ele alınmaktadır.^{22,35,37,38} Tezlerde de bu durumun diğer semptomlara göre daha fazla incelenmesi uluslararası literatürle paraleldir. Sağlık anksiyetesi literatür incelemesi doğrultusunda siberkondriyi etkileyen ana faktörler arasında yer almaktadır.^{35,39,40} Bundan sonra yapılacak lisansüstü tezlerde de sağlık anksiyetesinin değerlendirilmesi, araştırmaların kavramsal alt yapısını güçlendirmesi açısından önerilmektedir.

TEZLERİN KAYNAKLAR BÖLÜMÜ

Araştırmalarda amaca uygun kaynak seçimi ve kaynakların yerinde kullanımı araştırmacıların tez konusu ile ilgili bilgisini, bilginin kaynağının doğruluğunu ve kullanılan bilginin doğruluğu, geçerli ve güvenilirliği hakkında bilgi vermektedir.⁹ İncelenen tezlerin kaynak sayısının yeterli olduğu ve kaynak yazımlarında belirli standartlara yönelik sıralama yapıldığı görülmektedir.

SINIRLILIKLAR

Bu araştırmanın bulguları 23 Ekim-28 Kasım 2023 tarihleri arasında yayınlanan lisansüstü tezleri içermektedir. Bu tarihten sonra yapılan tezler incelemeye alınmamıştır. Tarama yaparken "siberkondri" anahtar kelimesinin başlık ve/veya özetinde yer almasının gerekliliği bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

Sonuç olarak, bu çalışmanın siberkondri alanında çalışmayı düşünen araştırmacı ve lisansüstü öğrencilere yeni bir bakış açısı sunacağı ve gelecek çalışmalar için fikir oluşturacağı düşünülmektedir. İncelenen tezlerin tamamına yakınının tanımlayıcı tipte olduğu ve değerlendirmenin ölçeklerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Tezlerin konu içeriğinde; siberkondri ciddiyet veya şiddet düzeylerinin belirlendiği ve bazı

değişkenler ile ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Örneklemi hem sağlıklı hem de hasta bireyler oluşturmakta, örneklem büyüklüğü ise geniş bir aralıktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre;

- Türkiye’de hemşirelik alanında siberkondri ile ilgili doktora düzeyinde tez çalışmalarının yapılması,
- Çalışmalar planlanırken örneklem büyüklüğü ve seçiminin net bir şekilde belirlenmesi,
- Konuyu derinlemesine incelemeyi sağlayacak nitel ve karma desende planlanmış çalışmaları yapılması,
- Hemşirelik uygulamalarının etkinliğini görmek amacıyla kanıt düzeyi yüksek müdahale çalışmalarına yer verilmesi önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma hazırlanırken tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

1. Starcevic V. Cyberchondria: challenges of problematic online searches for health-related information. *Psychother Psychosom.* 2017;86(3):129-33. PMID: 28490037.
2. Soyer Er Ö, Keskin H. The effect of cyberchondria status and severity on pre-operative patient readiness. *J Psychiatr Nurs.* 2024;15(1):41-9. doi:10.14744/phd.2024.04382
3. Tyrer P. Why health anxiety needs to be recognised in hospital practice. *Clin Med (Lond).* 2020;20(3):339-42. PMID: 32414727; PMCID: PMC7354014.
4. Sarpdağı Y, Çapık C. Investigation of the relationship between health anxiety and cyberchondria in obese cases. *Türk J Diabetes Obes.* 2024;8(2):144-53. doi:10.25048/tudod.1468963
5. Sak R, Şahin Sak İT, Öneren Şendil Ç, Nas E. Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi [Document analysis as a research method]. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Derg.* 2021;4(1):227-56. doi:10.33400/kuje.843306
6. Kırıl B. Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi [Document analysis as a qualitative data analysis method]. *Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2020;8(15):170-89. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1156348>
7. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi [İnternet]. 2025 © ULUSAL TEZ MERKEZİ [Erişim tarihi: 24 Aralık 2023]. Erişim linki: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
8. Özsoy S, Yıldırım JG, Kalkım A, Muslu L, Yıldırım N. Türkiye’de hemşirelikte iş sağlığı lisansüstü tezlerinin eleştirel değerlendirmesi [Critically investigation of postgraduate nursing dissertations about occupational health nursing in Turkey]. *Ege Üniversitesi Hemşire Fakültesi Derg.* 2012;28(3):65-84. <https://dergipark.org.tr/pub/eghehemsire/issue/49347/630319>
9. Baltacı A. Araştırmaların raporlaştırılması: bir tez veya bilimsel makale nasıl yazılır? [The reporting of researches: how to write a thesis or a scientific article?] *Mersin Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü E-Derg.* 2020;3(2):6-39. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/meusbd/issue/55362/673112>
10. Nayır D. COVID-19 Pandemi Döneminde Hemşirelerde Sağlık Anksiyesi ve Siberkondri ilişkisinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Biruni Üniversitesi; 2023. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=_Fjwp4JS4mk97Puqt
11. Demir G. Lise Düzeyindeki Öğrencilerin Sağlık Anksiyetesi ve Siberkondri Düzeylerinin Değerlendirilmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Arel Üniversitesi; 2023. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=G_oJ1rKE4SgJUkomYAKpR2q1dkBwJNLk-xExu_bqP_kyuygeVxAcZvy14Cqju0o
12. Arslan M. Siberkondri ve Sağlık Anksiyetesi COVID-19 Bilgi, Tutum ve Davranışları ile İlişkisi [Yüksek lisans tezi]. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi; 2023. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=r411HnmXxFQovUyAyUmxKFEiEF8QzlsvngFgkwNlaTIPvvhVL6Hz1F21VPxmur>
13. Atsızata M. Hemşirelerde Ortoreksiya Nervoza ve Siberkondri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi; 2023. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=r411HnmXxFQovUyAyUmxOryRDRReKPLrzmhbyMIGmg-PVXMu9SoCu_HkrtInlBc
14. Kalmaz A. Kronik Hastalığı Olan Bireylerde Akılcı İlaç Kullanımının Sağlık Anksiyetesi ve Siberkondri ile İlişkisi [Yüksek lisans tezi]. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi; 2022. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=sELqxhTIFGAjsbjOuuuyCAUxzJbp4LWTEYXyTbafdqHCLB-jZTxiaRRwpji0QxTVv>
15. Hacıömeroğlu GT. Öğretmenlerin Sağlık Anksiyete Düzeylerinin Siberkondri ile İlişkisi [Yüksek lisans tezi]. Kars: Kafkas Üniversitesi; 2022. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=kScA8XnrRb0WogX-qPGFnBG_BkL6tqgBonZLtfHR_rglVU29djhUsKH0ZEik_o8
16. Öcal Ş. Diyabetli Bireylerde Sağlık Okuryazarlık, İlaç Uyumu ve Siberkondri Düzeyi İlişkisi [Yüksek lisans Tezi]. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi; 2020. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RsTBI6RWK25OB-MIKItlgYYdluucNhc739YyQ2j1VFTh6hdq5t5eO5FQwmePigM6ft>
17. Sarı ZN. Pandemi Döneminde Kronik Hastalığı Olan Bireylerin Koronavirüs-19 Fobisi ile Siberkondri Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi [Yüksek lisans tezi]. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi; 2022. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RsTBI6RWK25OB-MIKItlgYYsuxsRDX7aYRekSpNdQRC3ab06RCNfz5dsEwiewX_AR5

18. Polat G. Hemşirelerde Sağlık Anksiyetesi ve Siberkondria İlişkisi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi; 2020. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=f10Kw4p1rmMDotyKRdYv1EM26WzBCLMJTm36ypRQ_fZRHHRqU1c9QpsB16BntGEg
19. Güzel S. Kalp Hastalarında Siberkondria Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi; 2020. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=T1mWGp9MngYYkC-SgJvtVgMznWGbqfklGS_u8XB6g90jysn57wVFIBYvQEX4dA
20. Güleşen A. Kalp Hastası Kadınlarda Siberkondria Düzeyi ve Etkileyen Faktörler [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: İstanbul Okan Üniversitesi; 2019. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=T1mWGp9MngYYkC-SgJvtVgMznWGbqfklGS_u8XB6g90jysn57wVFIBYvQEX4dA
21. Haibin W, Mingyue F. Research on the domestic and foreign progress and trend of cyberchondria. E3S Web Conf. 2021;251:02092. doi:10.1051/e3sconf/202125102092
22. Burtis AT, Howell SM. Cyberchondria and Information Seeking Behavior: A Bibliometric Analysis. J Consum Health Internet. 2023;27(4):339-60. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15398285.2023.2266541>
23. Zheng H, Sin SCJ, Kim HK, Theng YL. Cyberchondria: a systematic review. Internet Res. 2020;31(2):677-98. doi:10.1108/INTR-03-2020-0148
24. Zheng H, Kim HK, Joanna Sin SC, Theng YL. A theoretical model of cyberchondria development: antecedents and intermediate processes. Telemat Inform. 2021;63(2):101659. doi:10.1016/j.tele.2021.101659
25. Leppink J. Revisiting the quantitative-qualitative-mixed methods labels: Research questions, developments, and the need for replication. J Taibah Univ Med Sci. 2017;12(2):97-101. PMID: 31435222; PMCID: PMC6695002.
26. Ardahan M, Özsoy S. Türkiye'de hemşirelik araştırmalarındaki eğilimler: yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir çalışma [Nursing research trends in turkey: a study on postgraduate and doctorate theses]. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg. 2015;4(4):516-34. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumussagbil/issue/23826/253828>
27. Türkiye Ölçme Araçları Dizini [İnternet]. Siberkondria [Erişim tarihi: 24 Aralık 2023]. Erişim linki: <https://toad.halileksi.net/?s=Siberkondria&sm=b&sonuc=25&sirala=baslik>
28. Arsenakis S, Chatton A, Penzenstadler L, Billieux J, Berle D, Starcevic V, et al. Unveiling the relationships between cyberchondria and psychopathological symptoms. J Psychiatr Res. 2021;143:254-61. PMID: 34509786.
29. Kılıç S. Örnekleme yöntemleri [Sampling methods]. J Mood Disord. 2013;3(1):44-6. doi:10.5455/jmood.20130325011730
30. Kalaycıoğlu O. Rastlantısal olmayan kayıp veri varlığında seçim modelleri ile bir duyarlılık analizi uygulaması [An application of sensitivity analysis in the presence of non-random missing data using selection models]. İstatistikçiler Dergisi İstatistik ve Aktüerya. 2017;10(2):76-85. <https://dergipark.org.tr/en/pub/jssa/419393>
31. Karatana Ö. Sağlıkta sosyal belirleyicileri ve halk sağlığı hemşireliği. Sağlık&Bilim 2022: Hemşirelik-III. 1. Baskı. İstanbul: Efe Akademi Yayınları; 2022. p.7-20.
32. Tarhan N, Tutgun-Ünal A, Ekinci Y. Yeni kuşak hastalığı siberkondria: yeni medya çağında kuşakların siberkondria düzeyleri ile sağlık okuryazarlığı ilişkisi [New generation disease cyberchondria: relationship between cyberchondria and health literacy of generations in the new media age]. OPUS Uluslar Toplum Araştırmaları Derg. 2021;17(37):4253-97. doi:10.26466/opus.855959
33. Deniz S. Bireylerin e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondria düzeylerinin incelenmesi [A study on the e-health literacy and cyberchondria levels of individuals]. İnsan ve İnsan Derg. 2020;7(24):84-96. doi:10.29224/insanveinsan.674726
34. Nasiri M, Mohammadkhani S, Akbari M, Alilou MM. The structural model of cyberchondria based on personality traits, health-related metacognition, cognitive bias, and emotion dysregulation. Front Psychiatry. 2023;13:960055. PMID: 36699479; PMCID: PMC9869141.
35. Doğanıyigit PB, Keçeliçil HT. Covid-19 pandemi sürecinde bireylerin sağlık kaygılarının siberkondria üzerindeki etkisi [The effect of individuals health anxiety on cyberchondria during the Covid-19 pandemic]. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilim Enstitüsü Derg. 2022;9(3):355-62. doi:10.34087/cbusbed.1021471
36. Aydan S, Bayın Donar G, Yeşilaydın G, Kartal N. Impact of e-health literacy and cyberchondria severity on fear of Covid-19 In Turkish society. 2023;26(2):495-510. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3029550>
37. Özyıldız KH, Alkan A. Akademisyenlerin sağlık anksiyeteleri ile siberkondria düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma [A research on the relationship between academicians' health anxiety and cyberchondria levels]. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Derg. 2022;13(33):309-24. doi:10.21076/vizyoner.903964
38. Uzun SU, Zencir M. Cyberchondria and associated factors among university staff. ESTÜDAM Halk Sağlığı Derg. 2022;7(2):257-68. doi:10.35232/estudamhsd.1027589
39. Aydın A, Aydın Sayılan A. Hemşirelik öğrencilerinin siberkondria ciddiyet düzeyleri ve ilişkili faktörler: kesitsel çalışma [Cyberchondria severity levels of nursing students and associated factors: cross-sectional study]. Uluslar Sos Bilim ve Eğitim Derg. 2024;6(11):313-28. <https://dergipark.org.tr/en/pub/usbed/issue/85051/1470703>
40. Nadeem F, Malik NI, Atta M, Ullah I, Martinotti G, Pettorruso M, et al. Relationship between health-anxiety and cyberchondria: role of metacognitive beliefs. J Clin Med. 2022;11(9):2590. PMID: 35566713; PMCID: PMC9101818.